

Seminární úkol č. 2-2011

Osnova přednášky:

- a) Od mýtu k logu: první představy o řádu a spravedlnosti
- b) První představy o právu jako přirozeném řádu
- c) Platonova představa spravedlivé polis a její význam pro evropské myšlení
- d) Aristotelovo pojetí práva a spravedlnosti

Úkol č.1

Přečtěte si následující úryvky, které by nám měly pomoci porozumět tomu, jak se rodila představa o právu a spravedlnosti, ale také i tom, co je typické pro evropskou tradici.

a) V prvních popisech světa se v hebrejské tradici nevěnuje pozornost ani tak kosmologickým otázkám, jako se spíše řeší vztah lidí k Bohu. Hebrejské pojetí vztahu spravedlnosti a práva velmi výstižně charakterizuje tento příběh:

"Jednou šel Ješuha navštívit právo, které střežili jeho ochránci. (Ješuha je jméno pro kněží.) Před bránami práva seděl vysílený, umírající člověk, který se narodil se zmrzačenou rukou. K právu si přišel pro spravedlivé odškodnění svého tělesného poškození. Strážci ho však k právu nepustili, i když se o to pokoušel několik let. Ješuha když se to dověděl, tak se velmi nazlobil a ve snaze pomoci umírajícímu mu poradil, aby se pokusil zmrzačenou ruku narovnat. Nemocný jej poslechl a jeho ruka se začala pomalu uzdravovat. Ješuha tím však upadl do veliké nemilosti u strážců zákona, protože "vzal spravedlnost do svých rukou".

b) Jiný výklad vztahu práva a spravedlnosti nacházíme v řecké mytologii, v mýtu o bohyni Thémis.

Bohyně Thémis byla druhou ženou Dia, kterou se stala poté, co byl Zeus její matkou naveden k tomu, aby spolkl bohyni obezřetnosti (moudrosti) Métis. Gaia předpověděla Diovi, že v případě sňatku s Métis se mu narodí synové, kteří budou silnější, než je on. Zeus spolknul Métis a tak si navždy zajistil svoji svrchovanost a moudrost. Za ženu pojal Gajinu dceru Thémis, která byla odpovědná za řád univerza. Není divu, že pak porodila kromě jiných dětí tři dcery- Hóry:

Eunomia byla odpovědná za kázeň, Diké za spravedlnost a Eiréně za Mír.

Diké byla odpovědná za řád na zemi a ztělesňovala zde spravedlivé rozhodování: Její vláda znamenala pro lidi "zlatý věk".

Slovo "Diké" je odvozeno od řeckého slova "deiknumi", co znamená v překladu ukázat, dávat návod, který je v souladu s řádem univerza.

Podle Hesioda po skončení zlatého věku lidstva následuje úpadek, horší věk, lidé se dopouštějí bezpráví - Diké opouští lidi a na její místo nastupuje Nemesis -bohyně spravedlivé odplaty, trestu. Podle legendy, když lidé přestali zachovávat nejen spravedlivé vztahy, ale i spravedlivý trest Diké opustila zemi úplně a můžeme ji vidět na obloze jako souhvězdí Panny.

Na základě přečteného vyprávění se pokuste zodpovědět následující otázky:

a) Jaký vztah práva a spravedlnosti symbolizuje příběh o Jošuhovi

b) jaké pojetí spravedlnosti symbolizuje mýtus o Diké

c) pokuste se interpretovat sdělení, že "Diké opustila svět a můžeme ji spatřit na nebi jako souhvězdí Pany".

Úkol č. 2

Řecká bohyně Diké měla garantovat spravedlnost. Později v římském období se mění tato představa a získává právní význam v podobě Iustitiae. Určitě jste podobu Iustitiae již viděli. Pokuste se vyjádřit co symbolizuje?

Úkol č. 3.

Platón konstruuje představu spravedlivé polis na základě rozdělení lidí do tří skupin; dělí je tak na základě potřeb –jejích přirozenosti, která je neměnná- výrobci, strážci a filosofové

Podmínkou takové polis je tedy:

- i) dodržení rozdělení lidí do různých skupin
- ii) vláda filosofů

Co vy na to?

Mohou být podle Vás filosofové garanty spravedlivé polis?

Může vzniknout spravedlivá společnost? Pokud ano, jak si ji představujete?

Úkol č. 4

Aristotelovo pojetí spravedlnosti

Na základě uvedené ukázky bychom měli porozumět tomu

- a) jak chápe Aristoteles spravedlnost
- b) co rozumí Aristoteles pod celou a částečnou spravedlností
- c) jak chápe Aristoteles vyrovnávající spravedlnost (vysvětlete jak k této formě spravedlnosti dospívá a proč?)
- d) jak chápe spravedlnost distributivní (vysvětlete jak k této formě spravedlnosti dospívá a proč)

Naše ukázka je z práce: Aristotelés: Etika Nikomachova. 2. vyd., Praha 1996. Kniha pátá, str. 122 - 132 a str. 136 - 141.

Kniha pátá

Spravedlnost a právo

3. Spravedlnost celá

Tato spravedlnost tedy jest ctnost dokonalá, ale nikoli prostě, nýbrž vzhledem k druhému. A proto se často zdá, že spravedlnost jest ctností nejpřednější a ani večerní záře, ani jitřní není tak obdivuhodná. Proto také přísloví praví: *Ve spravedlnosti ctnost jest ukryta všechna.*

A jest nejvíce dokonalou ctností, protože jest užíváním dokonalé ctnosti, dokonalou jest však proto, že ten, kdo ji má, dovede ctností užívati i vůči druhému, a nikoli jen pro sebe; neboť mnozí dovedou ctností užívati ve vlastních záležitostech, v těch však, které se vztahují k druhému, nedovedou.

Tato spravedlnost tedy není částí ctností, nýbrž celou ctností, ani naopak nespravedlnost není částí špatností, nýbrž celou špatností - čím se liší ctnost a tato spravedlnost, vyplývá z toho, co bylo řečeno; jest to totéž, jejich pojem však

není tentýž, nýbrž, pokud se vztahuje k druhému, jest to spravedlnost, a pokud jest to takový stav, jest to ctnost prostě.

5. Částečná spravedlnost rozdíleci a opravná

Jedním druhem částečné spravedlnosti a jí příslušného práva jest ten, který se týká rozdělování poct nebo peněz anebo ostatních statků, které lze rozdělit účastníkům občanství - neboť v tom může býti jeden druhému roven i neroven -, jiný její druh jest opravný ve směnách. Tento pak má dvě části; směny jsou totiž buď dobrovolné nebo nedobrovolné, dobrovolné jsou například prodej, koupě, půjčka, zástava, užívání, uschování, nájem - dobrovolnými se nazývají, protože základ těch směn jest dobrovolný -, z nedobrovolných pak jedny jsou tajné, například krádež, cizoložství, travičství, kuplířství, podvod, zákeřná vražda, křivé svědectví, druhé jsou násilné, například pohana, vězení, zabití, loupež, zmrzačení, utržení na cti, urážka.

Úkol č. 5

- a) Dobrou demonstrací rozdílů těchto forem je příklad „Daniela“
Daniela je studentka, která používala služeb MHD bez toho, aby platila jízdné. Při kontrole argumentovala tím, že je studentkou, má nízký příjem a tudíž si nemůže dovolit platit MHD tak vysoké jízdné.

Vysvětlete na tomto případě rozdíl mezi i) distributivní a vyrovnávající spravedlností.
ii) materiální a formální spravedlnost